

Titokzatos személyiségváltás

Lélekcsere – íráscsere?

Talán sokan nem tudják, hogy az elmúlt évszázad egyik legnagyobb port felkavaró misztikus eseménye, amely a mai napig világszerte fenntartja az érdeklődést, Magyarországon történt. Minderről első alkalommal Az Est című napilap számolt be 1935-ben, de ezt követően is folyamatosan jelentek meg az eset kapcsán különböző elemző írások. Grafológusok azonban mindenkor foglalkoztak az üggel.

Történetünk Madrid egyik sötét munkásnegyedében, a Calle Oscura 7. szám alatt (<https://goo.gl/maps/2aBNF>) kezdődik, ahol élt a múlt század elején egy szegény lakatos, Pedro Altarez de Salvio. Fiatalon, 17 évesen elvett felesége, Lucia szinte évenként szült neki gyereket. Mindketten sokat dolgoztak, a férj alkalmi munkákat vállalt, a feleség pedig otthon, lényegében főállású mosónőként tevékenykedett. A környék szegény lakóihoz hasonlóan, ők is egyik napról a másikra éltek, és mély megvetéssel viszonyultak a gazdag emberekhez. Nem véletlen tehát, hogy erősen rokonszenveztek a Spanyolországban akkor terjedő kommunista eszmékkal. A napi feszültséget a házaspár folyamatos cigarettaással csökkentette, melyet esténként Pedro nem kevés alkohol elfogyasztásával, a heves vérmérsekletű Lucia pedig az udvaron lejtett táncaival egészített ki. Talán a túlhajszolt élet és a sok cigarette lehetett az oka, hogy az alig 40 éves asszony 1933-ban tüdőbajban meghalt, s itt maradt családja sorsáról ezt követően lényegében semmit se lehet tudni. Az eddig szokványos történetnek azonban mégis van folytatása. De kezdjük ezt kicsit korábbról.

Írisz és Lucia

Budapest gazdag negyedében, a Lepke utca 8. sz. (<https://goo.gl/maps/g5xyr>) alatti villában lakott dr. Farczády Gerő vegyésmérnök, gyárigazgató, aki 1914-ben egy előkelő osztrák családból származó, nála néhány évvel idősebb lányt vett feleségül. Két év múlva megszületett

Zsolt fiuk, majd újabb két év múlva, 1918. április 4-én Írisz nevű kislányuk. Ezt követően a feleség még egy egészséges kislánynak (Renée), majd egy értelmi fogyatékos kisfiúnak (Attila) adott életet.

A háború után a holland református egyház jótékonysági akció keretében magyar gyerekeket fogadott, hogy az itthoninál jobb körülmények között feleddhessék el a korábbi évek borzalmait. A 1920-as évek elején a három Farczády-gyermekek (Zsolt, Írisz és Renée) Zevenhuizen városkában (<https://goo.gl/maps/pcFkO>) töltött 2 évet, egy lelkészcsalád vendégszeretetét élvezve. Az 5 év körüli Írisz ez idő alatt elfelejtette a magyart, de hazaérkezve nagyon gyorsan újra megtanulta azt. Ezen kívül – már csak édesanyja származása kapcsán is – nagyon jól beszélt németül, és tanult franciául is. Az elemi iskola után tanulmányait 1929-ben a soproni polgári leányiskolában, majd 1932-től a budapesti Szent Margit Leánygimnáziumban folytatta. Kiváló tanuló volt, különösen az idegen nyelvek és a matematika területén jeleskedett.

1933. március 22-én tanulmányait egy (kellően nem tisztázott) lelki eredetű betegség miattelfüggeszteni kényszerült. A hónapokig betegeskedő lány élete – édesanyja elmondása szerint – egyik este már menthetetlennek látszott, ám másnap reggel szemét kinyitva rémült „Pedro, Pedro!” kiáltással hívta fel magára a figyelmet. Édesanyja minden igyekezete hiábavaló volt, hogy megnyugtassa. A lány – mint hamarosan bebizonyosodott – spanyolul kommuniki-

Farczády Írisz (balra);
Írisz Luciaként 1935-ben (jobbra)

kált, és azon túl környezetében mindenkit ismeretlenként kezelt. A szülők kezdetben abban bíztak, hogy ez az állapot előbb-utóbb megszűnik, és Írisz visszanyeri régi személyiségett, a legnagyobb titokban tartották ezt az eseményt, csak a szükebb rokonág tudott mindenről. Másfél év után azonban Az Est napilap egyik fiatal újságírójának, Ráthonyi Jánosnak a tudomására jutott a meghökkentő eset, és sikerült elérnie, hogy cikk készüljön a hihetetlen átváltozásról.

A lap 1935. április 28-i, vasárnapi számában megjelent terjedelmes, Escher Károly fényképeivel illusztrált írás fergeteges hatást váltott ki. A témaival többször foglalkozó lap példányszáma jelentősen megugrott, és szinte minden lehetséges orgánum felfigyelt a különleges esetre. Nem túlzás azt állítani, hogy világszenzáció lett a dologból, és az elkövetkezendő hetekben – hónapokban újságírók, filmesek, lélekbúvárok, metafizikusok, spiritiszták hada ostromolta a Farczády családot. Az esetleges csalás leleplezése érdekében a legkülönbözőbb vizsgálatokat és teszteket végezték el Íriszen. A híres lélekutató, több komoly szakkönyv szerzője, dr. Völgyesi Ferenc ideggyógyász professzor, hipnoterapeuta is behatóan vizsgálta az esetet, mellyel kapcsolatban teljes értetlenséggel nyilatkozott.

A gyökeres személyiségváltozáson átesett Írisz időközben lassan ismét megtanult magyarul is. Váltig állította, és a spanyolul jól tudók szá-

mára hitelt érdemlő módon alá is támasztotta, hogy ő egy 41 éves spanyol nő, Lucia Altarez de Salvio, akinek 8 gyermek van, a férje pedig Pedro. Pontosan ismerte a kor Madridjának utcáit, a szokásokat, az ételeket, a dalokat és táncokat. Beszámolója alapján teljes kép alakult ki „előző életéről”, korábbi személyiségről.

Természetesen a legtöbbben szkeptikusan viszonyultak a történekhez, maga RáTHONyi János is, aki később ismert oknyomozó újságíróként igen gazdag pályát futott be. De ő maga is elismerte: bár minden megtett, hogy lerántsa a leplet az esetleges csalásról, ez nem sikerült neki. A második világháború alatt csökkent, ám ezt követően újra fellángolt az eset iránti érdeklődés. Számos lélekkutatás és szakmai fórum témajává vált a titokzatos személyiségcsere, de megnyugtató magyarázattal a mai napig sem szolgált senki.

Közben Írisz–Lucia élte a maga életét, jóllehet a Farczády családba nem tudott csalátagként beilleszkedni; cselédként főzött, mosott és takarított. 21 éves korában férjhez ment egy Krebsz nevű, német nemzetiségű magyar katonatiszthez, majd 3 gyermeket szült. A magyart tökéletesen soha nem tanulta meg, de spanyolul mindvégig jól beszélt, sőt tanított is. Munkahelye egy tervezőiroda volt a Krisztina körút 55. sz alatt,

*Az esetet
feltáró
újságíró,
RáTHONyi
János*

ahonnan műszaki rajzolóként ment nyugdíjba.

Az eset 50. évfordulóján, 1993-ban egy szükebb csoport filmet forgatott a 75 éves Írisz–Lucia asszonynyal, ahol ő újra felelevenítette a vele történeteket. Később Doszpod Béla dokumentumfilmes stábja *Egy nap rejtélye 60 év múltán* címmel filmet is készített, amelyben a 81 éves, Aranytollas újságíró, RáTHONyi János ismét összefoglalta az egész történetet. Ám az eset ezt követően is folyamatosan témát ad a rejtélyek kutatóinak. Az egyik figyelemre méltó elemző írás legutóbb a Fortean Times magazin 2007. márciusi számában jelent meg.

Átváltozás a kézírásban

Az esetet vizsgáló különböző szakemberek között ott volt Fischhof Gyula, a budapesti királyi törvényszék hivatalos írásszakértője, aki egybevetette Írisz iskolai füzetéiben talált írásait Lucia kézírásával. Azt a megállapítást tette, hogy a két írás között óriási a különbség, az utóbbi egy jelentősen eltérő személyiségű, fáradt munkásasszony kezétől származik. Bár a különböző források több esetben bemutatják a változás előtti és utáni kézírásokat, azokra azonban csak eltérő jellegük kapcsán hivatkoznak, szakember által készített kézíráselemzésről nem tesznek emléést. Egy alaposabb elemzéstől eltekintve, e cikkben kísérletet teszünk néhány – további vizsgálatot megalapozó – grafológiai következetés levonására.

Írisznek az iskolai füzetéiben talált kézírása alapján nagy bizonyossággal megállapítható, hogy a tanult

írott:

a, á, i, é, b, é, cs, d, e, í, f, g,
gy, h, i, i, j, k, l, ly, m,
n, ny, o, ó, ö, ö, p, r, s, sz,
t, ty, u, ü, ü, ü, v, x, xs.

Trottel-betűk:

A, Á, B, C, Č, D, Ď, Ě, Ě, F,
G, Gy, H, I, Ĩ, J, Ľ, K, L,
Ly, M, N, Ny, O, Ő, Ÿ,
Č, P, R, S, Š, T, Ty, U,
Ú, Ú, Ü, V, Ž, Žs.

A Quint–Drozdy féle normáirás

sztenderd megfelel a Quint–Drozdy által 1923-ban bevezetett normáirásnak (Quint József és Drozdy Gyula: A magyar gyermek ábécés könyve az elemi népiskolák 1. oszt. számára, Révai testvérek, 1923, 112 oldal). Erre egyebek között a jellemzően árkádos kezdővonalak (n, m, v, y, z), a hosszú, jobbra felnyúló végvonalak (a, e, i, j, k, l, n, p, u, y, z) utalnak, valamint az A betű száranak szögletes (árkádos) kapcsolódása. Írisz iskolai füzetében látható, saját sztenderdje alig tér el a tanulttól, ami szorgalmat, fegyelmezett, szabálykövető személyiségre utal. Későbbi, szüleinek írt levelében található kézírása már tartalmaz egyedi sajátosságokat, a dőlés érzékelhetően nagyobb, de még mindig jól olvasható, egyszerűsítéseket alig tartalmaz. E párról kiemelkedő jellegzetessége a szóközök jelentős csökkenése, már-már eltűnése. Ez utalhat egyfajta függőségre, a külső kapcsolatok fokozott igényére. Mindenképpen megemlíteni kell az „É” szó, melynek „n”je teljesen elszakad az ékezet nélküli, valamiféle horgonyt formázó „É”-től, és közelebb van az azt követő „sokat” szóhoz. Ez utalhat a személyiségen jelenlévő szakadásra, az énkontroll hiányára. Ezt látszik megérőíteni az aláírásnak a szöveghez viszonyított jóval gyengébb nyomatéka is.

A misztikus változásra átesett

The cover of the March 2007 issue of Fortean Times features a dark, moody photograph of a woman's face, possibly Iris Farczady. The title 'ForteanTimes' is prominently displayed in large, white, serif letters. Below the title, there are several headlines in smaller text: 'The Quest for Red Mercury', 'The Lake Windermere Monster', 'Discovering Emanuel Swedenborg', and 'The Art of Mind Control'. At the bottom, it says 'Second Life' and 'The mysterious transformation of Iris Farczady'.

*A magyar feudális idők súlyos árpaide
alatt alakult ki. Kunnán halál utáni
egyeduralakodó lett.*

Jártas
*Attila a híorion elnökevin a tanulás
olomkatonával kezdett járásra. Attila
hagyta a párát, örökre nem melleltek
peddett. Itt halottan maradt valamivel nagy
vihár végig rongálta az egész földet.*

Írisz iskolai füzetéiből

*Gyan tanulj e Consakat gondo-
lak hara.
Sokszor csíkolya körükkel sze-
ntelkanyunkt*

Írisz

Írisz szüleinek írt levelének részlete

Írisz, vagyis Lucia kézírásának elemzéséhez a kor spainol normáirását kellene alapul vennünk. Csakhogy van egy nem elhanyagolható körülmeny, ami miatt ezt mégsem tehetjük meg: a sokgyeres spainol asszony ugyanis analfabéta volt! Az eset után Írisz–Luciát édesanyaja és testvérei, főleg Renée tanította meg írni és egyben magyarul beszálni is. A rendelkezésre álló kézírások így elvileg egy körülbelül másfél éve írni tanuló, felnőtt nőtől származnak. (Sajnos, a cikk írásakor Írisz–Lucia idősebb korából származó kézírások nem álltak rendelkezésre.)

E kézíráson ugyanaz a Quint-Drozdy féle tanult sztenderd fedezhető fel, vagyis az árkádos kezdővonalak, az „A” betűk kerekített csúcsa stb. A kezdetleges, de formakövető írás alátámasztja a tanulatlan, keveset író személyiség ismérveit, a hullámzó alapvonal, a helyenként egy-másba éró sorok és a nagyobb betűméret pedig harsányabb, temperamentumosabb személyiségre engednek következtetni. Az ingadozó dőlés ebben az esetben olyan gondola-

tot ébreszthet a grafológusban, hogy e személyiség meglehetősen bizonytalan önmagát illetően, egyszerre él a múltban és a jövőben. Írisz–Lucia későbbi kézírásában az „M” szárai hegyes csúcsokban kapcsolódnak, a „d” (és helyenként az „a”) szárának alsó része előre fut, ily módon a betű egy „A”-hoz lesz hasonló. A duktor felfokozott vérmérsékletét igazolja, hogy továbbra is erősen ingadozik a dőlés, a betűméret, hullámosak a sorok és a bal margó. Ez a temperamentum alapvetően lelke eredetű, a testi ösztönök alig vannak jelen (alsó hurkok nincsenek). A „d” „A”-szerű írásmódjának lehetséges egy olyan szimbolikus interpretációja, mely szerint ez a múltbeli családból („d”) a jelenlegi családba („A”) való átváltás jele. Elgondolkodtató az „escrito” szó írása is. Egyrészt ebben Írisz–Lucia megcserélte a „c” és az „r” betűket, ami a család-, illetve egzisztenciacserére utal. Ugyanitt az „i” betű ékezeti pontja aránytalanul magasan van, ami a „távolról tekintek önmagamra” állapot kifejeződése lehet.

Lucia Altarez de Galvia

Írisz–Lucia aláírása kezdetben

*Ahora yo hábito
en Budapest, es una
muy hermosa ciudad*

Írisz–Lucia kézírása kezdetben („Ahora yo hábito en Budapest es una muy hermosa ciudad.”)

Lucia Altarez

*Calle Oscura 7 Madrid
Es verdad que esta escrita
en el periódico Berlingske
Tidende*

Írisz–Lucia kézírása később, a Berlingske Tidende íjászban („Lucia Altarez, Calle Oscura 7, Madrid, Es verdad me esta escrito en el periódico Berlingske Tidende”)

Óvatos következtetések

Pontosan nem tudhatjuk, mi történt Írissel. Teste minden esetben ugyanaz maradt, de személyisége és Íriszként töltött életének emlékképe állítólag gyökeresen megváltozott. Ha így van, az ő esetében nem lehet szó az amúgy is fenntartásokkal kezelt xenoglossziáról (beszédről vagy írásról olyan nyelven, ami teljesen ismeretlen a beszélő számára), mivel nem csupán nyelvi változás következett be. Persze, a mai napig arra sincs válaszunk, hogy mi a lélek, és ha van, akkor az mennyiben meghatározó egy személyiségről, továbbá hogy mi az a személyiségről, ami „testünkbe programozott” rejlik.

Írisz–Lucia esetét alapul véve vélelmezhető lenne, hogy a testtől különböző képes lélekhez szorosan kötődik a temperamentum, valamint egy információmező, ami életünk során, annak eseményeiből generálódik. Az agy tárolószerepe ebből adódóan csak átmeneti lehet. Bár a madridi Lucia külső megjelenéséről semmit nem tudhatunk, a test és személyisége – fiziognómiaiag értelmezett

– kapcsolatát mégis leginkább az ösztöni területekre korlátozhatjuk.

Persze ezen feltételezések nem kivételektől mentesen érvényesek, hiszen vannak egyebek is, amelyek némi képp megkérőjelezik az egész történetet. Például az, hogy jóllehet Írisz–Lucia részletekbe menően emlékezett spanyol életére, gyermekéinek keresztnévét már képtelen volt felsorolni, miközben új életében ki-válon megjegyezte több mint 20 macskájának nevét.

Az ilyen és ehhez hasonló jelenségek kutatói számára tehát bőségen akad megválaszolatlan kérdés. A kézírás elemzés e területen is segíthet, ráadásul a cikkben tárgyalt eset a közelünkben történt, és még vannak feltáratlan források is.

Urbán József

Irodalom

Titus Rivas: *Uit het leven gegrepen*, Nijmegen, 2011, ISBN 978-1-4477-5939-3, pp. 47-65. (<https://www.academia.edu>)

Guy Lyon Playfair: *A Stolen Life*, Fortean Times, London, March 2007, pp. 30-34.

Mary Rose Barrington, Peter Mulacz, Titus Rivas: *The Case of Iris Farczady – A stolen life*, Journal of the Society for Psychical Research, Volume 69.2, Number 879, London, April 2005, pp. 49-77

Sarah Grey Thomason: *Xenoglossy*, University of Pittsburgh, 12 January 1995, 16 oldal

Doszpod Béla: *Egy nap 60 év múltán*, dokumentumfilm, Budapest, 1993, <http://goo.gl/4fi3ir>

Ráthonyi János: *Nörablás magyar módra*, Média Kiadói Iroda, Budapest, 1988, pp. 53-63

Dr. Vass Kálmán: *A kézírás vizsgálata*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1973, 520 old.

Forgot Native Tongue, The Mercury, Hobart, 1935. augusztus 17., (18. oldal)

Szigorú vasárnapi kihallgatás Farczády Irisz–Luciával, Huszadik Század, 1935. május

Titus Rivas: *Het geval Iris Farczády/Lucía Altares: een voorlopig verslag* in: *Uit het leven gegrepen*,

Amazing Story from Hungary of Transmigration of Souls, The Queenslander, Brisbane, 1935. július 25. (5. oldal)

Líkaminn skifti um sál. Sunnudagsblað, Reykjavík, 1935. május 19, (5. oldal)

Rökk Marika gázsijáért hajlandó színházhoz szerződni Farczády Irisz, Színházi Élet, Budapest, 1935/3., pp. 38-40.

Magyar és indiai

A csodálatos Amrita Sher-Ghil

Budán látta meg a napvilágot, indiai apa, magyar (valamint francia, német és zsidó) származású anya gyermeként; nagybátyja pedig Baktay Ervin festőművész, művészettörténész és orientalista volt. Gyermekkorát Magyarországon töltötte, választott hazája India lett. Huszonnyolc évesen, igéretes festői karrierje kezdetén, a most Pakisztánhoz tartozó Lahórban halt meg.

Amrita Sher-Gil művészete valaha botrányosnak számított, mivel például meztelen nőket, illetve érintetlen kasztbelieket ábrázolt, ami merőben különbözőt az akkori brit gyarmaton szokásos irányzatuktól. Ma Indiában a 20. század egyik leg-nagyobb modern festőjeként tartják számon.

Képeit az önmagát kutató, és megmutatni vágyó művészeti törekvés jellemzi. Nemcsak önarcképei, vagy más nőket ábrázoló portréi, jelenetei, de bizonyos tájképei is egyfajta önarcképként értelmezhetők. A férfiak ábrázolásától eltérő módon láttatja a nőket és bennük önmagát. A képe mélyebbek, „kegyetlenebbek” valódiak, mint az idealizáló-sztereotipizáló férfias látásmód. A „saját

lendüle-tétől vezérelve” lép festményeibe (ahogyan Helène Cixous fogalmaz *A medíza nevetése* című művében), és ez a lendület az írásában is kifejeződik.

A szemben lévő oldalon látható írásmintája nem az eredeti közvetlen másolata, és nem eredeti méretű. Érdekessége, hogy *A menyasszony öltözöttése* című festménye reprodukciójának hátoldalára írta, és róla szóló könyv illusztrációjaként is felhasználták.

Sok írásjegy így eleve nem mérhető és értékelhető (margók, valódi betűméret, a lefelé esőnek látszó sorvégről sem eldönthető, valóban az-e). Segítettek azonban Amrita egyéni, írásában első látásra is szembeötöl írásjellemzői.

Vágy a teljességre

A festőnő gondolkodásában a szintetizáló gondolkodás hangsúlyos, hamar megragadja a lényeget, hogy aztán elmélyülve alaposan tanulmányozza a már megismert jelenségeket, hogy összekapcsolja, rendszerbe helyezze őket. Írása kötött, a t-áthúzások magasak és felfelé futnak, a szótávolság nagy. Kombinációs készsége jelentős, a felső zóna hurkai szerint fantáziája dús, emlékezőképessége fejlett. Gondolkodásában nagyvonalú, könnyen lelkesedő ember, akit megragadnak és elgondol-